

Bun Liếng Phi Ho (lễ nuôi ma rừng) của người Khơ mú tại bản Phôn Xa Vạt, tỉnh Luangprbang, huyện Luangprabang Ngày 22; 23/6/2012

I. Tiến trình tổ chức:

- ✓ Ngày 22/6/2012: Bản tổ chức đi làm nhà và chuẩn bị các đồ dùng cho thờ cúng tại khu rừng, mỗi hộ gia đình 1 người.

- ✓ Ngày 23/6/2012: là ngày Mư hoài.
- 1) 8h00: Cả bản tập trung tổ chức làm lễ cúng tại nhà thầy cúng trước khi đi làm lễ cúng tại rừng:

2) 9h25 – 13h00: Đi làm lễ cúng tại rừng

11h00 bắt đầu đưa lễ vật lên cúng tại rừng

3) 13h30: Quay lại bản làm lễ buộc chỉ cổ tay tại nhà thầy cúng cho toàn dân bản và nhắc lại các quy định quy chế về lễ nuôi ma cho toàn dân bản biết và thực hiện.

4) 17h00: Bản tiến hành cắm cột mốc báo hiệu ở đầu và cuối đường của bản và trước cửa của các gia đình để thông báo cho người ngoài bản biết là bản đang làm lễ nuôi ma rừng không cho người ngoài bản đi vào nhà để tránh ma xấu không tốt đi vào nhà.

Ngày 24/6/2012: là ngày mưa hác; là ngày cả bản kiêng không được đi chặt cây, làm nương rẫy... nếu ai đi và vi phạm thì sẽ bị phạt nộp lễ vật để tổ chức cúng lại cho cả bản. Đến 17h chiều trong ngày thầy cúng làm lễ thả ma rừng đi. Đến ngày hôm sau dân bản mới đi làm nương rẫy được.

II. Lễ vật cúng:

- Gà: 6 con không phân biệt màu lông, trống hay mái; 4 con cúng và ăn tại rừng, 2 con cúng và ăn tại bản.
- Rượu cần: 6 bình, 4 bình uống tại rừng, 2 bình uống tại bản.
- Bánh giầy: Mỗi hộ gia đình 2 cái hoặc 4 cái, tự mang đến để trên bàn thờ cúng.
- Có Xúi: đó là một lá chuối được cuốn với một bông hoa, mỗi gia đình bao nhiêu người thì đem đến bấy nhiêu bông hoa.
- Có thuốc lá: thuốc lá được cuốn trong vỏ bắp ngô khô
- Ném: 2 cây

III. Ý nghĩa của lễ nuôi ma rừng:

- 1) Cúng để bảo vệ sức khỏe cho dân bản
- 2) Cúng để cầu mưa xuống phục vụ cho sản xuất
- 3) Cúng để giúp cho dân bản lao động sản xuất được an toàn
- 4) Cúng để bảo vệ rừng và bảo vệ đầu nguồn nước

IV. Các lời phỏng vấn:

1. 10h 30 ngày 23/6/2012: Phỏng vấn Ông Nhuôm 72 tuổi thầy cúng của bản Phôn Xa Vạt về lịch sử Bun Liếng Phi Ho (lễ nuôi ma rừng):

Tôi thì cũng không phải là người sinh ra tại bản này, tôi được sinh ra tại huyện Nậm Bạc tỉnh Luang prabang khi được khoảng 10; 11 tuổi thì di chuyển vào ở bản này, đó là từ thời kỳ đang kháng chiến chống Nhật và sau đó là con rể nuôi tại bản và đã ba thời kỳ tôi làm trưởng bản. Tôi cũng không biết là Bun Liếng Phi Ho này có từ bao giờ khi tôi di chuyển vào ở bản thì được nghe bố mẹ và các già làng kể là.

Ngày xưa ở khu vực này có ba bản là người Khơ mú và cũng có cả người Mông cùng sinh sống ở đây vào hồi đó ở khu vực này vẫn còn nhiều rừng, hàng năm người dân trong bản không biết tại sao có rất nhiều người bị ốm đau, bệnh tật và chết nhiều nên các già của ba bản đã cùng nhau đi bói lựa chọn vùng rừng nơi ở của các loại ma để thờ cúng cầu xin ma phù hộ giúp đỡ dân bản, không ốm đau bệnh tật, khai phá đốt nương làm rẫy an toàn. Tuy nhiên thì các loại ma rừng có rất nhiều loại, có loại ma tốt phù hộ con người, có loại ma xấu làm cho con người ốm đau bệnh tật. Việc dân bản bị ốm đau bệnh tật nhiều vào hồi đó là do ma xấu gây ra. Do vậy vùng rừng mà định lựa chọn để cúng thì phải là vùng rừng có loại ma tốt sinh sống thì cúng mới giúp con người khỏi ốm đau bệnh tật. Trong quá trình bói và cúng thử các vùng rừng thì các già mới phát hiện ra địa điểm vùng rừng có loại ma tốt, rồi các già mới quyết định lấy vùng rừng này là vùng rừng để cúng ma tốt giúp cho cuộc sống của dân bản được yên lành.

Sau khi vùng rừng này được chọn làm vùng rừng cúng để nuôi ma tốt giúp phù hộ dân bản thì vùng rừng này được trở thành rừng thiêng không ai dám vào phá hoại, chặt phá, làm bậy và cuộc sống của dân bản cũng ít ốm đau bệnh tật hơn, dần dần về sau khu rừng này trở thành rừng thiêng lại càng thiêng và được gọi là rừng nuôi ma. Khu rừng này là khu nuôi ma tốt để giúp đỡ dân bản nhưng nếu có ai vào phá hoại như chặt cây; đào đất; tiểu tiện; săn bắn thú rừng... thì ma này cũng sẽ trừng phạt và làm cho người đó ốm đau. Nếu trong bản mà có người nào vào chặt cây phá hoại rừng vi phạm thì ma này sẽ làm cho rất nhiều người trong bản bị ốm đau và người này phải bị nộp phạt các lễ vật để cúng xin lại ma rừng ở đây theo tục lệ.

Khi tôi vào ở bản và lớn lên hàng năm các già trong bản tổ chức lễ cúng nuôi ma rừng tôi vốn hay tham gia vào để cúng và hiện giờ tôi là thầy cúng của bản. Lễ cúng nuôi ma này thì phải cúng liên tục hàng năm theo đúng quy định của nó nếu không cúng thì ma tốt này cũng sẽ về tìm ăn làm cho dân bản bị ốm đau. Trước những năm 1975 đất nước chưa được giải phóng nhà nước Lào có lệnh cấm thờ cúng các loại vì Nhà nước sợ có những lời tuyên truyền trái phép mê tín dị đoan. Nên dân bản chúng tôi có một giai đoạn cũng bỏ không thờ cúng ma rừng và cũng bỏ luôn cả thờ cúng tổ tiên hàng năm (bỏ mất 9 năm). Kết quả là trong bản có rất nhiều người bị ốm đau có người đã phải đi vào bệnh viện chữa nhưng cũng không khỏi. Người chết rất nhiều có người thì chết tại bệnh viện có người thì chết tại bản. Cho đến tận những năm 1994; 1995 Đảng và Nhà nước Lào mới cho khôi phục lại bản sắc văn hóa của các dân tộc đặc biệt là vào giai đoạn ngành du lịch của Lào được phát triển và mở rộng. Kể từ đó đến nay dân bản chúng tôi mới lại bắt đầu khôi phục luật tục truyền thống của mình, tiếp tục tổ chức lễ cúng nuôi ma rừng và thờ cúng tổ tiên...

Lễ nuôi ma rừng này được tổ chức 2 lần trong năm vào tháng 7 và tháng 12 hàng năm. Theo như ngày xưa cúng tháng 7 là bằng lợn và cúng tháng 12 bằng gà nhưng ngày nay cúng tháng 7 chỉ cúng bằng gà. Theo quan niệm của các cụ nếu cúng lợn thì là một con (một con lợn có 4 chân). Do vậy có thể thay thế cúng lợn bằng cúng gà và phải 2 con hoặc 4 con chứ không được cúng lẻ. Vì nếu 2 hoặc 4 con gà thì nó sẽ có số chân là 4 chân hoặc 8 chân tương đương với số chân của 1 hoặc 2 con lợn. Nếu cúng như vậy thì ma cũng chấp nhận và đồng ý. Bây giờ cúng vào tháng 7 không phải cúng lợn nữa mà chỉ cúng bằng gà. Cúng vào tháng 7 để cầu mong cho trời mưa xuống đồng đều vì trong năm từ tháng 1 đến tháng 5, tháng 6 là mùa khô cây cối lá rụng. Do vậy cúng để cầu mong cho trời mưa xuống có nước tưới tiêu cho mùa màng, cây cối tươi tốt và không có sâu bệnh; Chuột, chim chóc không về phá hoại mùa màng để được mùa bội thu, thóc lúa, ngô, khoai đầy nhà. Còn cúng vào tháng 12 để cầu xin thần tự nhiên, cầu xin ma rừng phù hộ cho dân bản trong một năm mới tiếp theo đi phát nương đốt rẫy được an toàn, cuốc; dao... không va vào chân vào tay; không ốm đau bệnh tật. Để an toàn cho một năm sản xuất mới cho mùa bội thu thóc lúa ngô khoai đầy nhà.

2. 11h30 ngày 23/6/2012 Phỏng vấn Ông Bun Niu 52 tuổi trưởng bản Phôn Xa Vạt về Bun Liếng Phi Ho tại rừng nuôi ma của bản:

Ở đây tôi muốn nói sơ lược về lịch sử “Bun Liếng Phi Ho”. Hàng năm Bun Liếng Phi Ho được tổ chức 2 lần vào tháng 7 và tháng 12. Ngày xưa các cụ lựa chọn 2 ngày trong tháng đó là “mư hoài và mư hác trong tháng”, mư hoài là ngày tổ chức làm lễ cúng nuôi ma, còn ngày mư hác là ngày kiêng cả bản không được đi làm, không được đi ra khỏi bản và cấm không cho người ngoài bản vào nhà vào bản mình.

Bun Liếng Phi Ho này được tổ chức để thông báo cho tất cả mọi người biết ở khu rừng này có ma và không được ai vào đây phá hoại rừng để bảo vệ sức khỏe cho dân bản và bảo vệ đầu nguồn nước. Hàng năm vào ngày trước khi tổ chức lễ nuôi ma ở đây bản thông báo cho mọi người ở bản trên, bản dưới cùng đến tham gia vào lễ thờ cúng. Nhằm để thông báo bản này đã tổ chức lễ thờ cúng làm lễ nuôi ma ở đây. Lễ gồm có gà, có rượu và lễ vật được mang đến để cúng ma rừng và cấm không cho ai vào phá hoại khu rừng nuôi ma này. Làm như vậy để đảm bảo sức khỏe cho bản, nếu ai mà đến đây phá hoại làm cho người dân trong bản bị ốm đau thì sẽ bị nộp phạt đem lễ vật đến để thờ cúng lại ma rừng ở đây. Ví dụ như khi bản tổ chức cúng bao gồm những lễ vật gì và bao nhiêu thì nếu ai vi phạm cũng phải bị nộp phạt bằng đó lễ vật để cúng lại ma rừng. Ví dụ ban đầu bản cúng có 6 con gà và 10 bình rượu cần nếu ai vi phạm cũng phải nộp phạt bằng đó để cúng lại ma rừng (4 bình cúng và uống tại rừng; 6 bình uống tại bản) để làm lễ buộc chỉ cổ tay cho cả dân bản...

3. 20h00pm ngày 22/6/2012 phỏng vấn Bà Ban 73 tuổi về Bun Liếng Phi Ho tại nhà trưởng bản ông Bun Niu:

Tôi thì cũng không biết là lễ nuôi ma này đã có từ bao giờ. Tôi chỉ được nghe các cụ kể là ngày xưa ở khu rừng nơi vách đá gốc cây mà hiện nay bản vốn tổ chức làm lễ cúng. Đó có rất nhiều các đồ dùng để dùng cho làm lễ thờ cúng, đồ dùng này là của ma. Tuy nhiên người đời nếu ai có dịp tổ chức làm lễ thờ cúng ma ở đâu đó thì hoàn toàn có thể đến đây để xin mượn đồ dùng của ma ở đây đi dùng làm lễ thờ cúng, xong rồi đem trả lại cũng được. Có nhiều người đã đến đây để mượn đồ đi làm lễ thờ cúng ma ở nơi khác, rồi có một lần có một người đến đây mượn đồ của ma đi dùng xong không đem trả lại. Kể từ đấy người khác không còn đến đây để mượn được đồ nữa, do đồ ở đây không còn có đủ bộ. Ngày

xưa thì ở khu rừng nuôi ma này phụ nữ đi qua đây cũng không được ăn mặc váy áo ngắn và khi đi qua ở đây cũng không được xắn quần, xắn áo lên, không được làm những gì bẩn và không tốt ở đây. Nếu làm thì sẽ bị ma làm cho ốm đau, nếu như người nào mà ốm đau do bị ma rừng ở đây làm thì đi vào bệnh viện chữa trị không bao giờ khỏi. Chỉ có thể đem lễ vật đến đây để thờ cúng lại ma thì mới có thể khỏi được.

Trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp có người Pháp đã vào đây cùng với người Mông ở đây đem những đồ dùng đi vứt, phá hoại hết rồi họ tổ chức vui chơi, ăn uống ở đây như, chơi quay... Để xua đuổi những ma rừng không tốt đi nên ngày ngày họ nổ súng để xua đuổi ma xấu ở đây đi. Được một thời gian đã không tổ chức làm lễ cúng ma, rồi sau đó dân bản có nhiều người bị ốm đau nên về sau bản mới lại tổ chức làm lễ cúng gọi ma rừng, ma núi, ma cây quay lại về đây. Kể từ đấy cuộc sống của dân bản được an toàn ít ốm đau hơn.